

ИМОМ МОТУРИДИЙ ВА УНИНГ ТАЪЛИМОТИНИНГ ЗАМОНАВИЙ АҚИДАВИЙ МУАММОЛАР ЕЧИМИДА ТУТГАН ЎРНИ

Imom Buxoriy nomidagi

Toshkent islom instituti 1-kurs magistranti Mamasoliyev Jaloliddin

Калим сўзлар: *Имом Мотуридий, Мотуридий таълимоти, сунний ақида, ақл ва нақл, замонавий муаммолар, ақидавий оқимлар, китоб ат-тавҳид, таъвилоту аҳли сунна, мутаассиблик, Исломда бағрикенглик*

Аннотатсия: *Ушбу мақолада Имом Абу Мансур ал-Мотуридийнинг ақидавий таълимоти ва унинг замонавий ақидавий муаммоларни ҳал этишидаги аҳамияти таҳлил қилинган. Мақолада Мотуридийнинг ақл ва нақл уйғунлигига асосланган мўътадил ёндашуви, ботил оқимларга қарши илмий кураши ҳамда унинг таълимотининг бугунги замонавий муаммолар – мутаассиблик, динни нотўғри талқин қилиш, диний бағрикенглик этишмаслиги каби масалаларга қандай ечим таклиф қилиши баён этилган. Шунингдек, Имом Мотуридийнинг асосий асарлари ва уларнинг аҳамияти ҳақида маълумот берилган. Мақола мусулмон жамиятида мўътадиллик ва илмий ёндашувни тиклаш зарурлигини таъкидлайди.*

Keywords: *Imam Maturidi, Maturidism, Sunni creed, Reason and revelation, contemporary theological challenges, deviant sects, Kitab at-Tawhid, extremism, Islamic tolerance*

Abstract: *This article analyzes the theological doctrine of Imam Abu Mansur al-Maturidi and its relevance in addressing contemporary theological challenges. It explores how al-Maturidi's balanced approach—based on the harmony of reason and revelation—offers intellectual tools to confront modern issues such as*

extremism, misinterpretation of religion, and lack of tolerance. The study highlights the importance of his major works, especially Kitab at-Tawhid, and emphasizes the enduring value of Maturidi thought in preserving the moderate and scholarly tradition of Islam. Ultimately, the paper advocates for the revival of rational and balanced approaches in Muslim communities today.

Ислом тафаккурининг буюк намояндаларидан бири бўлган Абу Мансур ал-Мотуридий (ваф. 333 ҳ./944 м.) ҳанафий-мотуридий ақидавий мактабининг асосчиси ҳисобланади. У Мовароуннаҳр минтақасида, хусусан Самарқанд шаҳрида яшаб, ислом ақидаси, тафсир ва фикҳ илмларида улкан илмий мерос қолдирган. Имом Мотуридий ҳанафий мазҳабига мансуб бўлиб, айниқса, ақида соҳасида буюк хизмат қилган. У Қуръон ва суннат асосида ислом эътиқодини мустаҳкамлаб, ақл ва нақл уйғунлигига алоҳида урғу берди. Унинг таълимоти мутаассиблик ва бидъатларга қарши илмий асосда жавоб бера олиш қобилияти билан ажралиб туради. Шу боис, у нафақат ҳанафийлар, балки бутун ислом оламида ҳурмат билан тилга олинади. Мотуридий ислом илмидаги кўплаб баҳсли масалаларга мўътадил ва далилларга асосланган ечимлар таклиф қилган. Унинг асарлари орасида "Китоб ат-Тавҳид" ва "Таъвилоту аҳл ас-Сунна" энг машҳурлари бўлиб, улар ислом ақидаси ва Қуръон тафсирига оид чуқур илмий мулоҳазаларни ўз ичига олади. Мотуридий таълимотининг асосий хусусиятларидан бири шундаки, у мусулмон жамиятида мўътадилликни тарғиб қилган ва ақл билан дин ўртасидаги уйғунликни ҳимоя қилган. Унинг илмий мероси бугунги кунда ҳам долзарб бўлиб қолмоқда. Энди ушбу илмий мероснинг мазмуни ва ислом ақидаси ривожига қўшган ҳиссаси ҳақида батафсил тўхталамиз.

Унинг ислом ақидасидаги ўрни

Имом Мотуридий ислом ақидасининг шаклланиши ва мустаҳкамланишида улкан ўрин тутди. У сунний ақидани мантиқий ва

илмий асосда мустаҳкамлаб, аҳли сунна вал-жамоа қарашларини ҳимоя қилган. Айниқса, у ақл ва нақл уйғунлиги тамойили асосида турли ботил оқимларга қарши мустаҳкам илмий позицияни шакллантирган. Мотуридийлик ва ашъарийлик сунний исломнинг асосий ақидавий мактаблари ҳисобланади. Ашъарийлар (Имом Ашъарий мактаби) кўпинча нақлга (ваҳийга) суяниб, ақлга чеклов қўйган бўлса, Мотуридий мактаби нақлни асос қилиб, ақлни уни тушунтиришда зарур восита деб билган. Бу ёндашув мусулмонларни ақлий ва мантикий тафаккурга рағбатлантирган.

1. Имом Мотуридийнинг асосий ақидавий тамойиллари. Имом Мотуридий ақидаси қуйидаги муҳим масалаларни ўз ичига олади: Ақл ва нақл уйғунлиги – У инсон ақли Аллоҳнинг борлиги ва ягона эканлигини мустақил англай олишини таъкидлаган. Унинг фикрига кўра, ваҳий келмагунча ҳам инсон ақли билан Худони таниши керак. Шу сабабли, у мутазилачилар каби ақлга тўлиқ суянишни ҳам, баъзи ашъарийлар каби фақат нақлга суянишни ҳам рад этган. Имон ва амал муносабати – Мотуридийга кўра, имон қалбдаги тасдиқ ва тилдаги иқрордир, амал эса унинг бир қисми эмас. Бу ёндашув, хусусан, хавориж ва мутазила оқимларининг “гуноҳ иш қилган одам кофир бўлади” деган фикрига қарши йўналтирилган.

Қазо ва қадар масаласи – У инсонга мажбурий эмас, ихтиёрий ҳаракат қилиш имконияти берилган деб ҳисоблаган. Унинг назариясига кўра, Аллоҳ ҳамма нарсани билиши туфайли инсон тақдирини ёзади, лекин инсон ўз танлови билан ҳаракат қилади. Бу масалада у ашъарийлардан фарқ қилади. Аллоҳнинг сифатлари – Мотуридийлик ақидаси Аллоҳнинг сифатларини азалий ва доимий деб ҳисоблайди. Ашъарийлардан фарқли ўлароқ, Аллоҳнинг сифатлари Унинг зотиға боғлиқ ва ажралмас деган қарашни илгари сурган.

2. Ботил оқимларга қарши кураши. Имом Мотуридий ўз даврида кенг тарқалган бидъат ва ботил ақидаларга қарши илмий асосда жавоб берган. У: Мутазила (Ақлни нақлдан устун қўйган оқим) Жаҳмийя (Аллоҳнинг сифатларини инкор қилган оқим) Хавориж ва мутаассиб оқимлар каби гуруҳларнинг хато қарашларини рад этиб, сунний ислом асосларини муҳофаза қилган. Унинг “Китоб ат-Тавҳид” асарида бу оқимларнинг хатоларига муфассал жавоб берилган.

3. Ҳозирги мусулмонлар учун аҳамияти

Имом Мотуридий ақидаси бугунги кунда ҳам жуда долзарбдир. Унинг мўътадил ёндашуви, илмий ва мантикий таҳлили, ваҳий ва ақл уйғунлигини таъминлаши мусулмонлар учун муҳим методологик асос бўлиб хизмат қилади. Шунингдек, унинг таълимоти экстремизм ва диний мутаассибликка қарши самарали қурол ҳисобланади. Шу нуқтайи назардан, унинг илмий меросини чуқур ўрганиш ва бугунги муаммоларга татбиқ этиш зарур. Энди унинг асосий асарлари ва уларда келтирилган илмий фикрлар ҳақида тўхталамиз.

Бугунги мусулмонлар учун унинг таълимотининг долзарблиги Имом Мотуридий таълимоти нафақат ўз даврида, балки бугунги кунда ҳам мусулмонлар учун улкан аҳамият касб этади. Унинг мўътадил, илмий ва ақлий ёндашуви ҳозирги мусулмон жамиятида учрайдиган кўплаб муаммоларга ечим бўла олади.

1. Ақидавий ноаниқлик ва мутаассибликка қарши мўътадил ёндашув
Ҳозирги кунда мусулмонлар орасида турли оқимлар, ақидавий ихтилофлар ва мутаассиблик кучайиб бормоқда. Имом Мотуридийнинг усули эса бу муаммоларга нисбатан мўътадил ва далилларга асосланган ечим таклиф қилади. У фаол ақлий таҳлил ва нақлга таянган ҳолда, турли экстремистик ва мутаассиб оқимларнинг хатоларини очиб берган. Бугунги кунда ҳам ҳаддан

ташқари кўр-кўрона тақлид қилиш ва ғулуvgа кетиш муаммоси мавжуд. Мотуридийлик таълимоти мусулмонларни ўз эътиқодини тушунишга ва ақл билан таҳлил қилишга чорлайди.

2. Ақлий ва илмий ёндашувни қўллаб-қувватлаш Бугунги дунёда илм-фан ва технология тез ривожланмоқда. Ислом ва илм ўртасидаги муносабат ҳақида турли қарашлар мавжуд бўлса-да, Мотуридийлик дин ва илм уйғунлигини ҳимоя қилади. Мотуридий инсон ақлини Аллоҳнинг неъматидеб ҳисоблайди ва уни тўғри йўналтириш кераклигини таъкидлайди. Ҳозирги мусулмон жамияти илм-фан ривожига муносиб ҳисса қўшиш учун Мотуридийлик методологиясини чуқур ўрганиши зарур. Унинг усули илмни рад этиш эмас, балки ваҳий ва ақл ўртасида мувозанатни сақлашга асосланган.

3. Замонавий исломий давлатлар ва жамиятларда сиёсий барқарорлик. Ҳозирги мусулмон жамиятларида сиёсий беқарорлик ва исломий қадриятларнинг нотўғри талқин қилиниши катта муаммо ҳисобланади. Мотуридийлик мўътадиллик ва адолат тамойилларини илгари суради, бу эса ҳозирги исломий давлатлар ва жамиятлар учун жуда муҳим. У исломий бошқарув ва жамиятнинг асоси адолат ва илм эканлигини таъкидлаган. Экстремистик ва зўравонликка асосланган фикрлардан ҳимоя қилиш учун, мусулмонлар Мотуридий меросини чуқур ўрганиши лозим.

4. Диний хилма-хиллик ва бағрикенглик Бугунги глобаллашган дунёда мусулмонлар турли дин ва эътиқод вакиллари билан бирга яшашмоқда. Мотуридий таълимоти бошқа дин вакиллари билан тинч-тотув яшашга асосланган. У исломий бағрикенглик тамойилларини ҳимоя қилган. Унинг фикрига кўра, ислом ақидасини мустаҳкамлаш учун ҳеч кимни зўрлик билан ўзгартириш шарт эмас, балки илм ва далиллар асосида тушунтириш лозим. Ҳозирги кунда мусулмонлар ўртасидаги ихтилофлар ва турли жанжалларни

ҳал қилиш учун ҳам Мотуридийлик методологияси керак. Хулоса Имом Мотуридий таълимоти бугунги мусулмонлар учун ҳам муҳим аҳамиятга эга. Унинг мўътадил ва илмга асосланган ёндашуви: Муҳаммаслик ва мутаассибликка қарши туради. Ақлий ва илмий тараққиётни қўллаб-қувватлайди. Сиёсий барқарорлик ва адолатни тарғиб қилади. Диний хилма-хилликка мос ёндашувни таклиф этади. Шу боис, мусулмон жамияти Имом Мотуридий меросини чуқур ўрганиб, унинг усулини замонавий муаммоларга татбиқ этиши лозим. Эндиликда, унинг илмий мероси ва асарлари ҳақида батафсил тўхталамиз.

Унинг энг муҳим асарлари Имом Мотуридий ўзининг илмий мероси билан ислом ақидаси ва тафсирига улкан ҳисса қўшган. Унинг асарлари, хусусан, исломий эътиқод, илмий баҳслар ва турли ботил оқимларга қарши раддиялар мазмунига эга. Унинг икки асосий асари – "Китоб ат-Тавҳид" ва "Таъвилоту аҳл ас-Сунна" – бугунги кунгача сунний исломий ақидани шакллантиришда муҳим манба бўлиб қолмоқда.

1. "Китоб ат-Тавҳид" – Ислом ақидасининг илмий асослари. Бу асар ислом ақидасининг энг муҳим илмий манбаларидан бири ҳисобланади. Унда Имом Мотуридий исломий эътиқод асосларини ақлий ва мантикий далиллар билан баён қилган. Асарнинг асосий мазмуни: Ақл ва нақл муносабати – Мотуридий инсон ақли ва ваҳий ўртасидаги муносабатни тушунтириб, ақл инсонни илоҳий ҳақиқатга етаклайдиган восита эканлигини исботлайди. Аллоҳнинг сифатлари – Аллоҳнинг сифатлари абадий ва доимий эканлигини таъкидлаб, мутазила ва жаҳмийя каби оқимларнинг фикрларини рад этади. Қазо ва қадар – Инсоннинг иродаси, Аллоҳнинг олдиндан билиши ва тақдир масаласида мутадил ёндашувни баён қилади. Имон ва амал – Имоннинг қалбдаги тасдиқ ва тилдаги иқрор эканлигини тушунтириб, хавориж ва мутазила оқимларининг "гуноҳ қилган киши кофир бўлади" деган фикрига

раддия беради. Бу асар бугунги кунгача аҳли сунна вал-жамоа ақидасининг асосий манбаларидан бири бўлиб қолмоқда.

2. "Таъвилоту аҳл ас-Сунна" – Қуръон тафсири ва ақиданий масалалар. Бу асар Имом Мотуридийнинг тафсир соҳасидаги энг катта илмий мероси бўлиб, унинг исломий ақидадаги ўрнини янада мустаҳкамлайди. Унда у Қуръон оятларини тафсир қилиб, турли ботил оқимлар хато талқин қилган масалаларга раддия беради. Асарнинг асосий мазмуни: Ақлий ва нақлий тафсир услуби – У Қуръон оятларини нафақат нақлий, балки ақлий таҳлил орқали ҳам тушунтириб, инсон ақлидан фойдаланишни муҳим эканини кўрсатади. Муташобих оятларни тушунтириш – Аллоҳнинг қўли, юзи каби сифатлари ҳақидаги оятларни зоҳирий маънода тушунишдан сақланиб, уларни мажозий ва илмий тушунтириш орқали талқин қилади. Муҳаммасликка қарши раддиялар – У хавориж, мутазила ва бошқа ботил оқимларнинг Қуръонни нотўғри тафсир қилишларига қарши далиллар келтиради. Ҳанафий мазҳаби асосида тафсир қилиш – Тафсирларида ҳанафий фикҳи асосларини ҳисобга олиб, уларга мос келадиган изоҳлар беради. Бу асар сунний тафсир ва ақида мактабининг муҳим манбаларидан бири бўлиб, унинг услуби кейинги муҳаддис ва тафсирчиларга ҳам таъсир қилган.

3. "Радд ала-л-қадария" – Қадария оқимиға қарши раддия. Имом Мотуридий бу асарида қадария оқимининг фикрларини рад этади. Қадария ақидаси инсон тақдирини Аллоҳнинг иродасидан мутлақо мустақил деб ҳисоблар эди. Қадария оқимининг нотўғри қарашларига раддия. Инсоннинг иродаси бор, аммо Аллоҳнинг илми ва ҳукмига ҳам бўйсунадиган мувозанатли тушунча.

4. "Мақолот" – Ақидавий оқимлар ҳақидаги таҳлил. Бу асар турли исломий оқимлар, уларнинг фикрлари ва уларнинг хатолари ҳақида маълумот беради. Унда хаворижлар, шиалар, мутазила ва бошқа

оқимларнинг нуқтаи назарлари таҳлил қилинган. Асарнинг аҳамияти: Ислом тарихидаги ақидавий ихтилофларни тушунишга ёрдам беради. Турли оқимларнинг хатоларини илмий жиҳатдан рад қилади. Сунний ислом позициясини мустаҳкамлаш учун муҳим манба ҳисобланади. Имом Мотуридийнинг асарлари ислом илм-фани ривожига катта таъсир қилган. Унинг "Китоб ат-Тавҳид" ақида борасидаги энг муҳим манба ҳисобланса, "Таъвилоту аҳл ас-Сунна" тафсир соҳасида муҳим ўрин тутди. Шунингдек, унинг раддия асарлари ислом тарихидаги турли оқимларнинг хатоларини кўрсатиб, аҳли сунна вал-жамоа эътиқодини ҳимоя қилишда муҳим роль ўйнаган. Имом Мотуридий мероси бугунги кунда ҳам мусулмонлар учун йўлчи юлдуз бўлиб қолмоқда.

Ақл ва нақл уйғунлиги

Имом Мотуридий таълимотининг энг муҳим жиҳатларидан бири – ақл ва нақл ўртасидаги уйғунлик масаласидир. У ўз асарларида инсон ақлини Аллоҳнинг неъматидеб билиб, уни шариат далилларини англашда муҳим восита сифатида кўради.

1. Ақл ва нақлнинг ўзаро муносабати. Имом Мотуридий ақл ва нақлни бир-биридан ажралмас тушунча деб ҳисоблайди. Унинг таъкидлашича: Нақл (Қуръон ва Суннат) – исломий билимларнинг асосий манбаи. Ақл – мазкур манбаларни тўғри англаш ва уларга мувофиқ амал қилиш учун Аллоҳ томонидан берилган муҳим восита. Шу сабабли, у мутазила каби оқимларнинг "фақат ақлга таяниш" ёки баъзи гурўҳларнинг "фақат нақлга эргашиш" тушунчасини тўғри деб ҳисобламайди. Балки, инсон ақли ва ваҳий ўртасида мувозанат сақланиши кераклигини таъкидлайди.

2. Ақлий далилларнинг нақлий далиллар билан мустаҳкамланиши. Имом Мотуридий илмий далилларни келтиришда Қуръон ва ҳадислардан ҳужжат сифатида фойдаланади. Бироқ, у нақлий далилларни шундай тушунтиришга

ҳаракат қиладики, улар ақлий далиллар билан мос келсин. Масалан, Аллоҳнинг сифатлари ҳақида баҳс қилаётганда, у Қуръондан келтирилган далилларни ақлий таҳлил орқали тушунтириб беради. Аллоҳнинг қўли, юзи каби сифатлари ҳақидаги оятларни зоҳирий маънода тушунишдан сақланиб, уларни мажозий маънода англашни тавсия қилади.

3. Ақл ва нақл уйғунлигининг бугунги кун учун аҳамияти. Имом Мотуридийнинг бу методологияси бугунги кун учун ҳам жуда долзарбдир. Чунки ҳозирги мусулмон жамиятида: Фақат ақлга асосланган исломий ёндашувлар – яъни баъзи оқимлар илм-фан ва замонавий билимларни асос қилиб, ислом ақидасини қайта ихё қилишга ҳаракат қилишади. Фақат нақлга эргашиш ва ақлни қўлламаслик – яъни баъзи мутаассиб оқимлар ҳар қандай ақлий таҳлилни рад қилиб, шариатни фақат зоҳирий маънода тушунишга ҳаракат қилишади. Имом Мотуридий таълимоти эса бу икки йўналишни бирлаштириб, на шуҳақиқатдан узоқлашган ҳаддан ташқари ақлий ёндашувга, на зоҳирий маънода чекланган тақлидий ёндашувга йўл қўяди. Бундай ёндашув мусулмонларнинг замонавий илм-фан ва технология билан ҳамнафас бўлиши, шу билан бирга, исломий қадриятларини сақлаши учун муҳимдир. Шунинг учун ҳам, Мотуридийлик усули ҳозирги кунда исломий билимлар ва фикҳий масалаларни тушунишда энг ишончли йўللاردан бири сифатида қаралади. Шундай экан, ақл ва нақл уйғунлигини таъминлаш мусулмон фикри ривожига учун муҳим бўлиб, бу методология нафақат фикҳий ва ақидий масалаларда, балки ҳозирги замонавий исломий муаммоларга ечим топишда ҳам қўлланиши мумкин. Энди, унинг бугунги исломий фикр ва жамият ривожига таъсири ҳақида батафсил тўхталамиз. Илм ва дин ўртасидаги муносабат, экстремизм ва мутаассибликка қарши ёндашув, диний плюрализм ва турли эътиқодлар орасида мурса. Имом Мотуридийнинг ақл ва нақл уйғунлигига асосланган методологияси илм ва дин муносабати, мутаассибликка қарши ёндашув ва турли эътиқодлар билан мурса

масалаларида ҳам катта аҳамият касб этади. У исломий ақидани ҳимоя қилишда мутлақо қатъий, бироқ инсонлар билан муносабатда мувозанатли ва мулоҳазали ёндашув тарафдори эди.

Имом Мотуридийнинг мулоҳазали ёндашуви бугунги диний ва ижтимоий муаммоларни ҳал қилишда катта ўрин тутати. Шундай қилиб, Имом Мотуридийнинг илм ва дин уйғунлиги, мутаассибликка қарши ёндашув ва турли эътиқодлар орасида муроса масалаларидаги фикрлари бугунги кунда ҳам долзарб бўлиб, мусулмон жамияти учун мустаҳкам асос бўлиб хизмат қилади. Замонавий дунёдаги мусулмонларнинг ақидавий масалаларда дуч келаётган муаммоларига ечим. Бугунги глобаллашган дунёда мусулмонлар бир қанча ақидавий муаммолар билан юзма-юз келишмоқда. Илмий ривожланиш, интернет ва ахборот оқимининг тезлашиши, турли дин ва мафкураларнинг таъсири, шунингдек, замонавий муаммоларга исломий ёндашув масалалари ҳамон долзарблигини йўқотмаяпти. Имом Мотуридий таълимоти айнан шундай муаммоларга мувозанатли ва илмий ёндашув орқали ечим таклиф этади.

1. Материализм ва дунёвий ёндашувга қарши илм ва ақида мувозанати. Ҳозирги дунёда кўпчилик материалистик ва секуляр мафкуралар таъсирида қолмоқда. Бу эса, айрим мусулмонлар ўртасида исломий ақидаларга нисбатан шубҳа уйғотмоқда. Имом Мотуридий инсон ақлини Аллоҳ берган неъмат сифатида қабул қилади ва уни динни тушунишда асосий восита деб ҳисоблайди. Замонавий илм ва фан ривожи инсонни диндан узоқлаштириши эмас, балки Аллоҳнинг қудратини янада англашга олиб келиши керак. Мутахассис уламолар ва илм одамлари ахборот хуружига қарши ҳақиқатни тушунтириши керак, акс ҳолда, нотўғри фикрлар тарқалиб кетиши мумкин. Шундай қилиб, мусулмонлар ақидавий билимни чуқур ўрганиш орқали,

илмий ва мантиқий асосланган тарзда турли шубҳаларга жавоб топишлари мумкин.

2. Турли исломий оқимлар ва мазҳаблар ўртасидаги ихтилофлар. Бугунги кунда мусулмонлар ўртасида мазҳабий ва ақидавий ихтилофлар кучайиб бормоқда. Айрим оқимлар мутлақо тақлидни талаб қилса, айримлари эса, исломнинг анъанавий усуллариини инкор этиб, нотўғри ғоялар тарқатмоқда. Имом Мотуридий асосий ақидавий масалаларда ихтилоф қилмасликни, одамларни фитнага олиб келадиган кескинликдан сақланишни таъкидлайди. Ислом уламолари нафрат ёки тафриқа қўзғатиш эмас, балки илмий далиллар билан тушунтириш ва мурасага чақириш керак. Ихтилофли масалаларда ҳаддан ошиш эмас, балки мувозанатли ёндашув асосида ечим топиш керак. Шу боис, мусулмонлар ақидани тушунишда билимли уламоларга суянишлари, ихтилофларга сабаб бўлган эмас, уларни ҳал этадиган ёндашувни танлашлари керак.

3. Экстремизм ва мутаассибликка қарши ҳақиқий исломий тушунча. Бугунги кундаги энг катта муаммолардан бири — мутаассиблик ва экстремизм. Баъзи оқимлар зоҳирий маъноларга таяниш орқали қатъий ҳукм чиқаради, баъзилари эса, ҳаддан ташқари эркинлик тарафдори бўлади. Имом Мотуридий мутаассибликни қоралаган ҳолда, ислом илмсизлик ва жаҳолат орқали суиистеъмол қилинишини таъкидлайди. Ҳақиқий исломий тушунча на ифрот, на тафритга боради. Мутаассиблик ва ақидавий зўравонликка қарши ечим – илм ва далил асосида тушунтириш, одамларни шошилмасликка ва аниқ манбалардан билим олишга чақириш. Бугунги кунда мусулмонлар илмсизлик сабабли ҳаддан ошган ақидаларга тушиб қолмасликлари учун, мавжуд турли фикрларни чуқур ўрганиб, асосий манбаларга қайтишлари керак.

4. Глобаллашув шароитида мусулмонлар учун ақидани сақлаш йўллари Глобаллашув мусулмонлар учун ҳам имконият, ҳам синовдир. Интернет, оммавий ахборот воситалари ва турли мафкуравий оқимлар мусулмонларга турли таъсир ўтказмоқда. Имом Мотуридий фикрига кўра, мусулмонлар ўз ақидаларини сақлаб, замон талабига мос ҳолда дунё билан ҳамнафас бўлиши керак. Исломий таълим замонавий технология ва методлар билан бойитилиши керак. Мусулмонлар бошқа дин ва маданият вакиллари билан муроса ва мулоқот қилишлари, лекин ўз ақидаларини йўқотиб қўймасликлари керак. Бу нуқтаи назарда, мусулмонлар ўз фарзандларига тўғри ақидавий тарбия бериши, ўз шахсияти ва эътиқодини мустаҳкам ушлаши жуда муҳимдир.

Хулоса

Имом Мотуридийнинг таълимоти исломий ақийда ва фикҳий масалаларни фалсафий ва мантикий асослар билан мустаҳкамлашга қаратилган. Унинг илмий мероси замонавий муаммоларни ҳал этишда муҳим аҳамият касб этади. Хусусан, дин ва ақл уйғунлиги, эркин фикрлаш ҳамда мутакаллимонча баҳслар орқали ҳақиқатни англаш методлари бугунги кунда ҳам долзарбдир.

Замонавий жамиятда диний тушунчаларни рационал асосда талқин қилиш ва радикализмнинг олдини олишда Имом Мотуридийнинг методологияси муҳим манба бўлиб хизмат қилади. Унинг таълимотлари ислом динининг инсонпарварлик, адолат ва илмий изланишга бўлган эътиборини намоён қилади. Шу боис, бу меросни чуқур ўрганиш ва унинг ғояларини янги давр талабларига мослаштириш зарур.